

Panorama knih

Ivan Mrázek: *Drahé kameny starověkých civilizací**

Do prodeje se dostala kniha Ivana Mrázka – *Drahé kameny starověkých civilizací*. Jde o dílo, které potěší nejen odborníky, ale i laiky, a to především zájemce o mineralogii, archeologii, starověké civilizace, o historii obecně, o šperky, umělecké předměty, ale i jen příznivce krásna (sama kniha je malé umělecké dílo). Je to kniha odborná, populární, ale i dárková – reprezentativní. Je to vlastně také učebnice dějin jako takových i dějin drahých kamenů (včetně historie jejich vyhledávání, těžby, obchodu a zpracování). Na 382 stránkách, 332 fotografiích a 50 ilustracích se před námi odvíjejí v souvislosti s drahými kameny život a problémy Mezopotámie, civilizace Harappa, starověké Číny, starověkého Egypta, krétsko-mykénské civilizace, antiky, Mezoameriky a Střední Ameriky, jakož i andských kultur.

Všechny dostupné nálezy jsou v knize dokumentovány výstižnými kresbami a často unikátními barevnými fotografiemi. Zdroje získaných archeologických nálezů i starověká naleziště drahých kamenů postihují přehledné mapy (14). Sumarizaci drahých kamenů v jednotlivých starověkých civilizacích doplňují ilustrační tabulky (11). Nechybí ani slovníček základních pojmů.

Čtivým textem a precizními obrazovými přílohami jsme v této knize přímo vtaženi do doby, o které dodnes není mnoho známo. Do doby, kterou postupně poznáváme především díky systematickému výzkumu archeologů, ale i náhodným nálezům – artefaktům z drahých kamenů. Kamenům, které jsou již od nepaměti symbolem krásy,

vzácnosti, tajemna, ale i bohatství a někdy také zla. Obdiv patří uměleckým solitérům (plastiky, nádoby, pečeti, náhrdelníky, závěšky, čelenky, prsteny, kameje, skarabové aj.), které bezprostředně dokumentují nápaditost a zručnost tehdejších uměleckých mistrů.

Drahé kameny jsou v této knize vnímány v tom nejširším smyslu, tj. nejenom jako minerály, ale i atraktivní horniny a vybrané organogenní suroviny.

Je to v současnosti nejobsáhlejší encyklopedie pojednávající o drahých kamelech starověkých civilizací jak u nás, tak na zahraničním trhu. Kniha vznikala několik desetiletí. Autor totiž značnou část popisovaných oblastí sám postupně navštívil, prošel také hlavní světová muzea (která mají ve svých sbírkách ty nejzajímavější exempláře z daných období), prostudoval i rozsáhlou literaturu (viz přílohy). To vše se bezprostředně odráží též v autentičnosti výsledného díla.

Knihu lze každému milovníku krásna, historie a drahých kamenů určitě doporučit.

L. Rejl

* Mrázek, Ivan: *Drahé kameny starověkých civilizací*. Masarykova univerzita. Brno 2013, 382 s.

Zygmund Kłodnicki, Miloš Lukovič a kol.: *Tradiční agrární kultura v kontextu společenského vývoje střední Evropy a Balkánu**

Jako dvanáctý svazek Etnologických studií vydal Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity

kolektivní monografii pěti etnologů ze čtyř států (ze Slovenska, Polska, Srbska a Česka). Publikace je výsledkem mezinárodní spolupráce a je věnována agrárním jevům, které se podílely na formování tradiční lidové kultury zemí střední a jihovýchodní Evropy.

Brněnský badatel Miroslav Válka z naší univerzity se pokusil vystihnout obecné a specifické rysy agrární kultury ve středoevropském prostoru. Uvádí, že fenomén tradičního zemědělství reflektovalo středoevropské národopisné bádání již od konce 19. století. Vlastní národopisný výzkum provázel ve středoevropských zemích vznik národopisných společností, které se staly organizátory vědeckého výzkumu a začaly vydávat svá oborová periodika. Souhrnné stati o agrární kultuře pocházející z meziválečného období jsou součástí encyklopedických děl. Intenzivní výzkum tradiční agrární kultury pokračoval i po druhé světové válce. Širokou výzkumnou platformu vytvářela Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech, založená v roce 1959. Intenzivní historicko-etnografický výzkum agrární problematiky lze v poválečné době zaznamenat také v rámci zemědělských muzeí. V poválečné době byla v rámci výzkumu vesnice věnována pozornost rovněž aktuální společenské problematice, zejména průběhu združstevňování a jeho dopadu na sociální a kulturní život obyvatel. Pokusy o syntetické zpracování problematiky v České republice jsou sjaty se jménem Václava Frolce, např. reprezentativní kolektivní monografie *Horní Věstonice*, vydaná univerzitou v roce 1984. Objektívni pohled na kolektivizaci, nezasltírající negativní společenské jevy, přinesly až práce publikované po roce 1989.

Zygmund Klodnicki ze Slezské univerzity v Katovicích, pobočky v Těšíně, se věnuje kultivačnímu náradí na obdělávání půdy, a to na základě podkladových mate-

riálů shromážděných v Polském etnografickém atlasu. Polsko bylo územím s intenzivními vlivy ze západu, ale také oblastí, kde si jeho východní části zachovaly archaické formy oradel, jako byly sochy a jednoduché pluhy. S takovými oradly se setkali např. Češi, kteří ve 2. polovině 19. století emigrovali dále na východ – na Volyň.

Na chov dobytka se zaměřil Peter Slavkovský z Ústavu etnologie Slovenské akademie věd v Bratislavě. Sledovanou problematiku zkoumá i na příkladu jižních Uher, kam od konce 17. století směřovali slovenští kolonisté. Zatímco v době kolonizace migrovali v rámci jednoho státu, po rozpadu Rakousko-Uherska se stali zahraničními krajany, oddělenými od jádra mateřského etnika.

Text Miloše Lukoviče z Balkanologického ústavu Srbské akademie věd a umění v Bělehradě se zabývá vysokohorským chovem ovcí prováděným salašnickým způsobem. Vysokohorské pastevectví bylo jedním z pilířů tradiční kultury a života v tomto komplikovaném evropském prostoru.

Rastislava Stoličná z Ústavu etnologie SAV v Bratislavě sledovala autarkní a naturální hospodaření předindustriální vesnice na příkladu základu tradiční výživy ve střední Evropě – obilnin. Převážná část komodit byla ve středoevropském prostoru společná, avšak některé měly prioritní postavení, jako žito či pšenice. Obilniny byly základem výživy starověkých národů Blízkého a Středního východu, Řecka, Říma, ale i mladších lidských kultur v Evropě a Americe. Jak autorka uvádí, základní příčinou závislosti člověka na obilninách je vysoká výživná hodnota obilních zrn.

Již zmíněný srbský autor Miloš Lukovič monografickou formou pojednal též o rurální kultuře srbského obyvatelstva žijícího jako enkláva v severní části Kosova.

Na konkrétních realitách demonstruje, že základní struktura lidové kultury má analogické rysy s jinými balkánskými regiony.

Jednotlivé studie jsou doplněny anglickými abstrakty a klíčovými slovy. Jsou také oživeny fotografiemi a ocenit nutno grafickou úpravu knihy, vytištěné na kvalitním papíře. Především ovšem musíme vyzvednout uvážlivý výběr zařazených kvalitních studií.

J. Vaculík

- * Zygmund Kłodnicki – Miloš Lukovič – Peter Slavkovský – Rastislava Stoličná – Miroslav Válka: *Tradiční agrární kultura v kontextu společenského vývoje střední Evropy a Balkánu*. Masarykova univerzita. Brno 2013, 252 s.

Zdeněk Nešpor a kol.: Slovník českých sociologů*

Česká sociologie, mající bezesporu mnohaletou tradici sahající až do hloubi devatenáctého století, se poprvé ve své historii dočkala vyčerpávajícího a kvalitně zpracovaného slovníku všech důležitých osob, které se v prostředí českých zemí právě touto vědou zabývali či dodnes zabývají. Publikace, obsahující 178 osobností – Čeňkem Adamem počínaje a Lvem Wintrem konče – je kolektivním dílem více autorů pod vedením Zdeňka R. Nešpora. Z dalších autorů bychom jmenovali např. Annu Kopeckou či nedávno zesnulého Miloslava Pertuska. Ačkoli před vznikem tohoto slovníku bylo vydáno několik podobných publikací, jež se pokoušely o podobný výčet, např. Nešporova *Republika sociologů* nebo Petruskovy *České sociální vědy v exilu*, žádná nám nedává komplexní jmenný encyklopedický pře-

hled. *Slovník českých sociologů* také neopakuje, jak je poznamenáno v úvodu knihy, některé dřívější omyly nebo běžně tradovaná interpretační klíše, kdy se nemohli jejich autoři opřít o vlastní archivní výzkum.

Ze samotného obsahového hlediska je nutné zdůraznit, že se v publikaci objevují i osobnosti, které nemají přímé sociologické vzdělání či nebyly za sociology v pravém slova smyslu pokládány. Zde můžeme jmenovat např. Josefa Čapka, Závise Kalandru, Karla Teigehe nebo Miroslava Tyrše, o kterých je psáno, že ačkoli je nelze považovat za sociology, jejich texty mají mnohdy sociologicky zorný úhel. K českým autorům byli přiřazeni i někteří zahraniční sociologové, kteří alespoň část své profesionální dráhy prožili v českých zemích. Z pohledu naší univerzity bychom mohli zdůraznit i velký podíl autorů majících blízký vztah právě k Masarykově univerzitě, z nichž někteří stále aktivně působí na různých akademických pozicích. Za všechny můžeme jmenovat např. Jaroslava Stříteckého, jako humanistického vzdělance řadícího se i k sociologickým proudům, zástupce Fakulty sociálních studií Petra Mareše a Ladislava Rabušice či Aleše Sekota, působícího na Fakultě sportovních studií. Pro některé čtenáře by ovšem mohl být mírným nedostatkem chybějící jmenný rejstřík, který by urychlil hledání dané osobnosti. Nicméně i přes tuto drobnost *Slovník českých sociologů* jistě plní svoji úlohu, když předkládá v relativně čtivé a přehledné formě komplexní údaje o osobním životě, vědeckém zaměření a bibliografií nejvýznamnějších českých sociologů.

O. Štaud

- * Nešpor, Zdeněk a kol.: *Slovník českých sociologů*. Academia. Praha 2013, 467 s.